

บทคัดย่อ

ด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้มีความมุ่งหมายให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนได้เปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและสนองตอบความต้องการของชุมชน

โรงเรียนบ้านห้วยแม่เลี่ยม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 1 เป็นโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการทางการศึกษาของชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ประกอบด้วย 3 ชนเผ่า ได้แก่ เผ่าอีเก้อ เผ่าเย้า และเผ่ามูเซอ ซึ่งเป็นสังคมชนเผ่าที่มีประเพณี วัฒนธรรมที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ และจากผลการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของรัฐ (หลักสูตรแกนกลาง) ที่มีรูปแบบอย่างเดียวกันทั่วประเทศ พบว่า การจัดการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องและไม่สามารถสนองตอบความต้องการของชุมชนได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการศึกษาที่มีความเฉพาะเจาะจง มีกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยนำกระบวนการวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา จึงมีการศึกษาวิจัย “โครงการวิจัยการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า)” ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านห้วยแม่เลี่ยม โดยมีกลุ่มเป้าหมายหรือแหล่งข้อมูลประกอบด้วย คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ และผู้นำหมู่บ้านจำนวน 8 หย่อมบ้านของบ้านห้วยแม่เลี่ยม หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีนักเรียน และการจัดเวทีชาวบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศักยภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีหลากหลาย เช่น แหล่งเรียนรู้ไม้ผลเมืองหนาว พืชไร่ พืชสวน สถานีอนามัยปางขอน สถานีทดลองปลูกพืชบนพื้นที่สูงตามแนวพระราชดำริบ้านปางขอน ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการปลูกพืชบนพื้นที่สูงของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดเชียงราย นอกจากนั้นในแต่ละหย่อมบ้านยังมีผู้รู้หลายสาขา เช่น ช่างตีเหล็ก ช่างจักสาน ช่างปักผ้า หมอยาสมุนไพรซึ่งท่านเหล่านั้นพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับทางโรงเรียน

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนที่มีต่อนักเรียน เช่น ต้องการให้นักเรียนมีความรู้ทักษะทางด้านวิชาพื้นฐาน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการให้นักเรียนรู้อนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า ตลอดจนต้องการให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เป็นต้น

3. ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของ

ชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ได้แก่

- 3.1 จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเนื้อหาสาระตามความต้องการของท้องถิ่น เข้ากับ 8 สาระวิชาและ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3.2 จัดเป็นสาระเพิ่มเติม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3
- 3.3 จัดเข้าในโครงการของโรงเรียนบรรจุในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

จากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ การสื่อสารระหว่างทีมวิจัยกับชุมชนซึ่งใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ชุมชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามเจตนา การปฏิรูปการศึกษา การกระจายอำนาจการศึกษา การเดินทางเพื่อเก็บข้อมูลเป็นช่วงฤดูฝนทำให้ยากลำบาก กลุ่มเป้าหมายไม่ได้เห็นความสำคัญ ตลอดจนชุมชนมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้การเก็บข้อมูลเกิดความล่าช้า และข้อมูลที่ได้เกิดความคลาดเคลื่อนจากความจริง ต้องทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยการใช้ล่ามหรือบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอดอย่างแท้จริง

ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่อยู่บนพื้นที่สูง (ชนเผ่า) จึงควรมีกระบวนการการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการใช้กระบวนการการเรียนรู้กับนักเรียนที่อยู่พื้นที่ราบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนชนเผ่าให้มีคุณภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข